

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.

0032 OSLO

Vår dato:
08.09.2006

Vår referanse:
200506217-11

Deres dato:

Deres referanse:

Arkivnr.:
500.T00

Org. nr.:
964 982 953

Høring - Rapport fra arbeidsgruppe med forslag om endringer i Opplæringslovens bestemmelser om fag- og yrkesopplæring

Overnevnte sak har vært til behandling i drøftingsmøter med organisasjonene, yrkesopplæringsnemnda de videregående skoler, opplæringskontorene og fylkesråd.

Fylkesrådet vedtok å legge saken fram for fylkestinget i møte 09.10.06 med følgende innstilling:

1. Fylkestinget i Nordland slutter seg til lovarbeidsgruppens tilrådninger om at yrkesopplæringsnemnda skal være det sentrale samarbeidsorganet mellom fylkeskommunen og arbeidslivet når det gjelder saker om fag- og yrkesopplæring i skole og bedrift.
2. Yrkesopplæringsnemnda må derfor utvikles til et overordnet strategiorgan, mens rene forvaltningsoppgaver ivaretas av fylkeskommunen.
3. Fylkestinget slutter seg for øvrig til merknadene og tilråkningene som fremkommer i saksutredningen.

Fylkestingets vedtak vil bli ettersendt.

Med henvisning til vedtakets punkt 3 så blir det i høringsdokumentet tilrådd under § 4-3 Godkjenning av lærebedrift i første avsnitt at *"Lærebedrifta må vere fagleg vurdert av y-nemnda før fylkeskommunen kan godkjenne bedrifta. Fylkeskommunen skal leggje avgjerande vekt på y-nemndas faglege vurdering før endelig vedtas fattast."*

Denne tilråkning synes ikke å harmonere med det som for øvrig legges til grunn med hensyn til hvilken rolle yrkesopplæringsnemnda skal ha i forvaltningsoppgaver. En har forståelse for intensjonene, men i tråd med de øvrige tilrådninger bør det i stedet foreslås som ny setning: *"Kriterier for å bli godkjent ut over det som framkommer i denne lov, fastsettes av yrkesopplæringsnemnda."*

Tilsvarende kan sies også til forslaget *at prøvenemndene oppnevnes av fylkeskommunen etter forslag fra yrkesopplæringsnemnda*. Dagens realiteter er at yrkesopplæringsnemnda har gitt føringer for den prosess som er blitt lagt grunn for den oppnevning som har vært gjennomført her

i fylket. Derfor tilrådes det i stedet *at prøvenemndene oppnevnes av fylkeskommunen ut fra de retningslinjer som yrkesopplæringsnemnda har lagt til grunn.*

For øvrig henviser vi til vedlagte fylkestingsak.

Med hilsen

Kjell Ole Stifjeld
ass. fylkesutdanningssjef

Gunnar Pedersen
fagopplæringsjef

1 vedlegg

Kopi: Fylkesråd for utdanning Tove Bergmann
Fylkesutdanningssjef Jorulf Haugen
Yrkesopplæringsnemnda

FYLKESTINGSAK

Møtedato: 09.10.2006

Høringsuttalelse til forslag om endring i Opplæringslovens bestemmelser om fag- og yrkesopplæring

Kort sammendrag

I saken fremlegges det høringsuttalelse til forslag på endringer i Opplæringslovens kap. 4 og 12. som i hovedsak berører fag- og yrkesopplæringen.

Utfyllende sammendrag

Kunnskapsdepartementet har i brev av 15.05.06 sendt ut forslag til endringer i Opplæringsloven der det foreslås forenklinger, men også tilpasninger ut fra dagens behov innen videregående opplæring. Arbeidsgruppen som har vurdert disse endringer har spesielt sett på oppgavene partene i arbeidslivet skal ha i det offentlige opplæringssystemet regionalt, og hvordan partenes deltakelse bør organiseres i framtiden.

I 1998 ble det som følge av arbeidet med en helhetlig utdanningspolitikk vedtatt et samordnet lovverk innenfor grunn- og videregående opplæring. I denne prosess ble det ikke gjort nevneverdige tilpasninger innenfor fag- og yrkesopplæringen. Dagens lovverket tillegger yrkesopplæringsnemnda vesentlige oppgaver og hvor svært mange er av administrativ karakter. Dette gjelder blant annet oppgaver som formidling av søkere til læreplass, godkjenne lærebedrifter og godkjenne lærekontrakter. Etter som fylkeskommunen har det juridiske og økonomiske ansvar i det å innfri den enkeltes elev- og lærlings opplæringsrett, synliggjøres nødvendigheten av et mer tilpasset lovverk.

I høringsdokumentet pekes det på at fylkeskommunene har fått en sentral rolle som regional utviklingsaktør. Og ved at utgangspunktet for det regionalpolitiske utviklingsarbeidet bør være å finne mer helhetlige løsninger gis det i saken uttrykk for at fylkeskommunen og partene i arbeidslivet gjennom videregående opplæring, særlig fagopplæring, vil kunne spille en viktig rolle på dette området.

Ved at Norge har ratifisert ILO-konvensjon nr. 142 Om yrkesrettledning og yrkesopplæring, og som bygger på partsinnflytelse og partssamarbeid, og at partssamarbeidet forsterkes i arbeidet med regional utvikling, tilrås det i saken at fylkeskommunene fortsatt skal oppnevne yrkesopplæringsnemndene. Når det gjelder nemndas sammensetning så vil fylkeskommunen stå friere enn i dag. Det tilrås at yrkesopplæringsnemndene skal arbeide mindre på detaljnivå, men

mer med politikktutforming innenfor kvalitetsutvikling, dimensjonering, rådgiving/veiledning og regionalt utviklingsarbeid.

I hørings-saken foreslås det i tillegg en rekke endringer som blant annet konkretiserer og tydeliggjør bedre forholdet overfor og mellom de forskjellige parter innenfor fag- og yrkesopplæringen, samt at det innarbeides en eksplisitt klagerett for lære-kandidater. Videre at instruktør i bedrift skal lovfestes og at straffebestemmelsen i loven tas ut.

I forbindelse med utarbeidelse av saken er det innhentet uttalelser fra yrkesopplæringsnemnda, videregående skoler og opplæringskontorer. Saken er også vært framlagt i drøftingsmøte med organisasjonene og elev-/lærlingrepresentantene.

Ut fra høringsfristen som er fastsatt til 15. september vil fylkesrådets innstilling bli oversendt departementet, men at fylkestingets vedtak vil bli ettersendt så snart det foreligger. Fylkesordføreren og gruppelederne er informert om denne saksgangen.

Fylkesrådets vurdering

Fylkesrådet har forståelse for de lovendringer som foreslås i høringsdokumentet. Selv om Nordland fylkeskommune har gode tradisjoner i å samarbeide med partene i arbeidslivet innen fagopplæring som på en rekke andre områder, sees det positivt på det skal knyttes enda sterkere bånd i partssamarbeidet innenfor hele videregående opplæring.

Foreslåtte lovendringene synliggjør mer fylkeskommunens ansvar ved at dagens delegerte oppgaver fra yrkesopplæringsnemnda blir ordinære administrative oppgaver og at yrkesopplæringsnemnda i stedet skal arbeide spesielt med kvalitetsutvikling innenfor hele videregående opplæring samt med dimensjonering, rådgiving/veiledning og regionalt utviklingsarbeid.

Fylkesrådets innstilling til vedtak

1. Fylkestinget slutter seg til lovarbeidsgruppens tilrådninger om at yrkesopplæringsnemnda skal være det sentrale samarbeidsorganet mellom fylkeskommunen og arbeidslivet når det gjelder saker om fag- og yrkesopplæring i skole og bedrift.
2. Yrkesopplæringsnemnda må derfor utvikles til et overordnet strategiorgan, mens rene forvaltningsoppgaver ivaretas av fylkeskommunen.
3. Fylkestinget slutter seg for øvrig til merknadene og tilrådingene som fremkommer i saksutredningen.

Bodø den 12.09.2006

Geir Knutson
fylkesrådsleder

Tove Bergmann
fylkesråd for utdanning

Trykte vedlegg:

Høringsbrev fra Kunnskapsdepartementet.

Rapport – Forslag til endringer i opplæringslovens bestemmelser om fag- og yrkesopplæring.

UTREDNING

Kunnskapsdepartementet har i brev av 15.05.06 sendt ut forslag til endringer i opplæringslovens bestemmelser om fag- og yrkesopplæringen. Forslagene er nedfelt i en rapport utarbeidet av en arbeidsgruppe. Se nedenfor. Denne utredning har ”sakset” flere direkte sitater fra rapporten, spesielt innledningskapitlet. I etterkant av enkelte tema er det lagt inn merknadsfelt med *fylkeskommunens merknader* som kan inneholde nye tilrådninger.

Avslutningsvis til hvert kapittel, fra og med kap. 2 fremkommer arbeidsgruppens tilrådninger. Rapporten fra arbeidsgruppen som til sist i kap. 7 *Lovforslag med merknader* er ikke tatt inn i denne utredning. Viser i stedet til rapporten som følger vedlagt saken.

1. Innledning

Departementet etablerte tidlig i 2005 en arbeidsgruppe som skulle foreslå endringer i opplæringslovens bestemmelser om fag- og yrkesopplæringen. Arbeidsgruppens mandat var å gjennomgå lovens kapittel om fagopplæring i bedrift, og foreslå en forenkling av bestemmelsene, samt en tilpasning til behovene i dag. Arbeidsgruppen skulle særlig vurdere hvilke oppgaver partene i arbeidslivet skal ha i det offentlige opplæringssystemet regionalt, og hvordan partenes deltakelse skal organiseres.

Fag- og yrkesopplæringen er en integrert del av videregående opplæring, regulert gjennom opplæringsloven med tilhørende forskrift. Bestemmelsene som særlig gjelder for fag- og yrkesopplæringen er fastsatt i opplæringslovens kapittel 4 og 12, samt bestemmelser i forskriften til opplæringslova av 28. juni 1999 nr. 722, særlig kapittel 4 og 11.

I St. meld. nr. 37 (1990 – 1991), Om organisering og styring i utdanningssektoren, la Regjeringen vekt på å se alle styringsleddene i sammenheng. Målet var å få til en rasjonell og formålstjenlig utdanningsadministrasjon med best mulig sammenheng og konsistens mellom styringsnivåene og mellom de ulike utdanningsområdene, med særlig vekt på grunnskole, videregående skole, fagopplæring i arbeidslivet og voksenopplæringen. Siden fagopplæringen i arbeidslivet er et delt ansvar mellom offentlig myndighet og arbeidslivets parter, ble det vurdert som viktig at arbeidslivets parter har en særlig innflytelse over opplæringsinnhold, sentralt som på regionalt nivå.

Dette også med bakgrunn i at Norge har lange tradisjoner for samarbeid med partene i arbeidslivet om fagopplæringen. Dette med bakgrunn i blant annet at Norge i 1975 ratifiserte ILO-konvensjon nr. 142, om yrkesrettledning og yrkesopplæring. I konvensjonens artikkel 5 heter det ”*Politikk, retningslinjer og tiltak for yrkesrettledning og yrkesopplæring skal utformes og gjennomføres i samarbeid med arbeidstakernes og arbeidsgivernes organisasjoner, og med andre interesserte organisasjoner når det høver og er i samsvar med nasjonal lov og praksis.*” Som oppfølging av ILO-konvensjonen ble Lov om fagopplæring i arbeidslivet vedtatt i 1980 med blant annet bestemmelser om partenes medvirkning på de forskjellige nivå.

I Reform 94 ble arbeidet med en helhetlig utdanningspolitikk fra St. meld. nr. 37 (1990-1991) videreført ved omstrukturering av videregående opplæring. Lovverket ble samordnet, og det var et overordnet mål for Regjeringen å få et mer samlet grep på videregående opplæring. Partenes rolle i implementeringen av reformen og i å skaffe nye læreplasser var helt avgjørende for å få til struktur- og innholdsendingene. Men arbeidet viste også en rekke svakheter ved organiseringen av samarbeidet. Behovet for endringer var særlig knyttet til at organiseringen var for omfattende, rådsstrukturen gjorde det vanskelig å få til samarbeid på tvers av bransjeområdene og beslutningsprosessene ble for trege. Samtidig var det et uttalt ønske om å etablere en bedre dialog mellom partene og departementet og å sette utviklingsoppgavene i sentrum for

samarbeidet. Rådene ble derfor omorganisert. Rådet for fagopplæring i arbeidslivet (RFA) og opplærings-rådene ble lagt ned, til fordel for et nytt Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og nye faglige råd ved lovendringen av 17. juni 2004.

Som ledd i Regjeringens satsing på å sikre bosettingen og å øke verdiskapingen over hele landet, har fylkeskommunene fått en helt sentral rolle som regionale utviklingsaktører.

Fylkeskommunene har et viktig ansvar for regional utvikling gjennom fylkesplaner, regionale utviklingsprogram og tjenesteproduksjon. I Stortingsmelding nr. 25 (2004-2005) Om regionalpolitikken, påpekes det at "...regionalt utviklingsarbeid er knytt til å sjå samanhengar, og å få til samarbeid mellom ulike aktørar om strategiar og innsats, for å fremje ei ønska samfunnsutvikling i eige område." Videre står det "Utgangspunktet for det regionale utviklingsarbeidet bør vere behovet for heilskaplege løysningar for kommunar og bedrifter. Prosessane knytte til partnarskapsarbeid, fylkesplanar eller fylkesdelplanar må vere arenaer der næringslivet og kommunane møter offentlege tilretteleggjarar på regionalt nivå."

Fylkeskommunene og partene i arbeidslivet vil gjennom videregående opplæring, særlig fagopplæringen, kunne spille en viktig rolle i dette arbeidet. Utfordringen blir å finne måter å organisere samarbeidet på som best kan bidra til dette.

Sett i sammenheng med omlegging av de sentrale rådene, rådernes oppgaver, samt fylkeskommunenes rolle som regional utviklingsaktør, var det viktig å utrede hvordan det regionale partssamarbeidet skulle videreføres. I tillegg så departementet det nødvendig å få et lovverk der arbeidslivets parter hadde mer oppmerksomhet mot politikktutforming enn rene administrative forvaltningsoppgaver.

2. Fylkeskommunens ansvar i forhold til fag- og yrkesopplæring

Utredningen gir en god beskrivelse om historiske trekk innenfor fagopplæringen. Den beskriver videre dagens bestemmelser innenfor de enkelte paragrafer i opplæringsloven i tilknytning til kapittel 4. og 12. Det blir samtidig vist til misforholdet mellom yrkesopplæringsnemndenes ansvars- og virkeområder opp mot den realitet at det er fylkeskommunen som har det juridiske og økonomiske ansvar i det å innfri den enkelte elev og lærlings opplæringsrett. Slike forhold bekrefter også nødvendigheten av et mer tilpasset lovverk.

I utredningens kap. 2 gis det en orientering om det generelle ansvaret som er tillagt fylkeskommunen som skoleeier. Dette gjelder i forhold til oppfyllelse av opplæringsretten til videregående opplæring inkl. voksenopplæring for de som er bosatt i fylket. Det blir videre orientert om at:

- Fylkeskommunen skal planlegge og utbygge videregående opplæringstilbud under hensyn til blant annet nasjonale mål, ønskene til søkerne og det behov samfunnet har for videregående opplæring i alle utdanningsretninger og for ulike aldersgrupper.
- Ungdom har rett til tre års heltids videregående opplæring og at denne skal være gratis.
- Normalordningen for fag og yrkesopplæring er to års opplæring i skole og ett års opplæring i bedrift som kan kombineres med ett års verdiskaping.
- Fylkeskommunen yter økonomisk tilskudd til lærebedrifter, opplæringskontor og opplæringsringer.
- Fylkeskommunen har ansvar for å informere elever i grunnskolen tilbudene om aktuelle yrkes- og utdanningsveiledning, inkl. inntaksregler og regler for formidling av lærlinger og lærekandidater til lærebedrifter.
- Fylkeskommunen har rett til å gi elever og lærlinger/lærekandidater tillatelse til utsettelse eller avbrudd uten at opplæringsretten bortfaller

- Fylkeskommunen skal oppnevne yrkesopplæringsnemnd som skal utføre oppgaver tilknyttet fag- og yrkesopplæring.
- Fylkeskommunen skal stille sekretariat med leder til disposisjon for nemnda.

Det blir orientert om yrkesopplæringsnemnda og dens oppgaver med henvisning til lov og forskrift, samt at fylkeskommunen i tillegg kan pålegge yrkesopplæringsnemnda andre oppgaver i tilknytning til fagopplæring.

Oppgavene som fremkommer i regelverket er stort sett av administrativ karakter som;

- godkjenne og tilbaketrekke godkjennelser av lærebedrifter
- føre tilsyn med lærebedrifter,
- godkjenne lærekontrakter,
- godkjenne avvik fra opplæringsordningen,
- godkjenne oppmelding til fag- og svenneprøver.

Det er yrkesopplæringsnemndas oppgave å formidle læreplasser til elevene. Men i de tilfellene der fylkeskommunen gjennom yrkesopplæringsnemnda ikke klarer å gi opplæring i bedrift til de som ønsker det, er det fylkeskommunens ansvar å gi også bedriftsdelen av opplæringen i skole.

Yrkesopplæringsnemnda utfører videre en rekke oppgaver for fylkeskommunen i forbindelse med dokumentasjonskrav, fag- og svenneprøve og kompetanseprøveavvikling, men det er fylkeskommunen som har det overordnede ansvaret for at elevene får den vurdering, dokumentasjon og eksamener som de har rett til etter lovens bestemmelser.

Under avsnittet om kvalitetssystemer og tilsyn blir fylkeskommunens ansvarsomfang trukket fram . Da i forhold til å ha

- et forsvarlig system for vurdering av om kravene i lov og forskrift blir oppfylt,
- et forsvarlig system for å følge opp resultatene fra de vurderinger den gjør og de nasjonale kvalitetsvurderinger som Kunnskapsdepartementet gjennomfører
- ansvaret for å tilføre skolene de ressursene som er nødvendige for å kunne oppfylle alle krav som følger av regelverket

Arbeidsgruppen viser videre til at ved siden av fylkeskommunens ansvarområder har yrkesopplæringsnemnda en eksplisitt hjemmel i loven § 12-4 til å føre tilsyn med opplæringen som skjer i bedrift. Tilsynsbestemmelsen gir ikke hjemmel til å gi pålegg overfor lærebedriftene, men nemnda kan i stedet frata en lærebedrift godkjenning dersom bedriften ikke lenger tilfredsstillende de formelle krav, gir mangelfull opplæring eller gjør seg skyldig i vesentlige brudd på pliktene sine.

Foruten at de videregående skolene og lærebedriftene har ansvar til å forestå egenvurdering av opplæringen, har de samme parter plikt til ”jamleg vurderer i kva grad organiseringa, tilrettelegginga og gjennomføringa av opplæringa medverkar til å nå dei mål som er fastsette i den generelle delen av læreplanen og dei enkelte læreplanane for fag”. Innenfor videregående opplæring er det fylkeskommunens ansvar å se til at vurderingen blir tilfredsstillende gjennomført.

Lærebedriften har på sin side plikt til å gi fylkeskommunen ved yrkesopplæringsnemnda den informasjonen som den etterspør for å kunne vurdere om godkjenning skal gis eller videreføres, og for å fastsette og utbetale tilskudd, samt melde fra til nemnda dersom lærebedriften stanser eller utvikler seg på en slik måte at den ikke lenger ser det mulig å gi lærlingen eller lærekandidaten tilfredsstillende opplæring.

Lovarbeidsgruppa gir uttrykk for at ”det er imidlertid viktig at yrkesopplæringsnemndene har en aktiv rolle i planleggingen av kvalitetssystemet og bidrar til å utforme prinsipper og rammer for veiledningen og oppfølgingen av bedriftene og skolene, og for samarbeidet dem imellom. Videre mener lovarbeidsgruppen at det vil være hensiktsmessig at fylkeskommunene rapporterer til yrkesopplæringsnemnda om det som fremkommer av oppfølgingen og veiledningen. Informasjon som fremkommer av fylkeskommunens arbeid med kvalitetssikring vil y-nemnda blant annet bruke som grunnlag i sitt arbeid med strategier for bedret kvalitet innen fag- og yrkesopplæringen.

Lovarbeidsgruppen mener at dagens bestemmelse i § 13-10 også hjemler fylkeskommunens ansvar overfor den opplæring som skjer i bedrift. For at fylkeskommunen skal få vurdert om kravene i opplæringsloven med forskrifter blir oppfylt, er det viktig at lærebedriftene gir fylkeskommunen informasjon om opplæringen i bedriften”.

I rapporten blir tilsynsbegrepet behørig belyst. Videre blir tilsynet sett i sammenheng med ansvaret statlige myndigheter har. I det ligger at også Fylkesmannen (delegert fra departementet) har tilgang til de videregående skoler og lærebedrifter.

Staten kan ut fra dette få tilgang på dokumentasjon for opplæringen som skjer i bedrift. Med dokumentasjon er det i første rekke ment dokumentasjon som er viktig for opplæringa og den interne plan for opplæringen som lærebedriften skal ha.

Lovarbeidsgruppens vurderinger med hensyn til kvalitetssystemer og tilsyn sees også i sammenheng med tilsynsmeldingen framkommet i NOU 2004:17 Statlig tilsyn med kommunesektoren.

Lovarbeidsgruppen mener at det er viktig med den kontrollen som gjøres av fylkeskommunen, men at denne ikke lenger benevnes som tilsyn, men som oppfølging og veiledning. Dette er et syn yrkesopplæringsnemnda i Nordland for lengst har tatt inn over seg og innrettet sine bedriftsbesøk ut fra. Det vil derfor ikke bli oppfattet negativt når arbeidsgruppen tilrår at tilsynsbegrepet i ny lovgivning knytter dette til statlige myndigheter.

Lovarbeidsgruppen tilrår ellers klarere ansvarsformer i lærebedriftene, blant annet ansvar om å få etablert kvalitetssystem og rapporteringsplikt til fylkeskommunen.

Lovarbeidsgruppen foreslår enstemmig følgende:

- At begrepet tilsyn bare benyttes som betegnelse på det statlige tilsynet med at kommunen, fylkeskommunen og andre skoleeiere oppfyller opplæringsloven med forskrifter, herunder bestemmelsene om fag- og yrkesopplæringen.
- At fylkeskommunen får et ansvar for å veilede og følge opp hvordan lærebedrifter og bedrifter som er en del av et opplæringskontor eller en opplæringsring organiserer og gjennomfører opplæringen.
- At yrkesopplæringsnemnda skal ha en sentral rolle i planlegging og utvikling av fylkeskommunens kvalitetssystem for hele fag- og yrkesopplæringen.
- At fylkeskommunen skal se til at lærebedriften har et internt system for kvalitetssikring og at lærebedriften rapporterer til fylkeskommunen. Det er naturlig at faglig leder er kontaktpersonen i lærebedriften for fylkeskommunen.
- At fylkeskommunen skal ha kontakt med faglig leder i bedriften.

3. Områder for samarbeid mellom arbeidslivet og fylkeskommunen.

Innledningsvis gis det i rapporten en beskrivelse av yrkesopplæringsnemndas sammensetning, funksjonstid og arbeidsoppgaver. Videre beskrives gjeldende praksis i forhold til sammensetning og arbeidsomfang i nemndene rundt omkring i landet. I dette avsnittet blir det vist til, som nevnt tidligere, at mange oppgaver som framkommer i lov og forskrift er delegert fra yrkesopplæringsnemndene til sekretariatene. Dette kan også sees i sammenheng med at dette i hovedsak er rene forvaltningsoppgaver som er tillagt yrkesopplæringsnemndene i lovverket. Dette gjelder for eksempel godkjenninger av lærebedrifter og lærekontrakter, formidling av lærlinger og lære kandidater og tilrettelegging for fag- og svenneprøver. Men dette gir som nevnt ikke et fullstendig bilde av hva yrkesopplæringsnemndene gjør i praksis.

Selv om forvaltningsoppgavene er delegert, arbeider nemnda med prinsipper for utøvingen av forvaltningsoppgavene og de følger også med i de avgjørelser som administrasjonen gjør på deres vegne. Lovarbeidsgruppen vet at yrkesopplæringsnemndene i alle fylker arbeider konkret med å øke kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen. De har strategiplaner, brukerundersøkelser etc. som verktøy for dette. Dette er helt sentrale oppgaver som det er viktig at også gjenspeiles i loven.

Lovarbeidsgruppens vurderinger bekrefter innledningsvis under dette kapitlet at yrkesopplæringsnemndene ut fra dagens lovgivning er forumet for samarbeid om fagopplæringen i bedrift på regionalt nivå mellom fylkeskommunen og partene i arbeidslivet og at samarbeidet i dag er en viktig årsak til at omfanget av fag- og yrkesopplæring er stort sammenlignet med mange andre land og til at kvaliteten på opplæringen i hovedsak er god. Dette viser at yrkesopplæringsnemnda har vært en god måte å organisere arbeidet på. Lovarbeidsgruppen ser det som positivt at det i flere fylkeskommuner er utviklet nye modeller for samarbeid og at prioriteringen av oppgaver er justert i samsvar med de regionale behovene.

Lovarbeidsgruppa tar inn over seg at oppgavene som i dag i stor grad er delegert er forvaltningsoppgaver som bør overtas av fylkeskommunen.

Det lovarbeidsgruppa i stedet tilrår er at yrkesopplæringsnemndene skal arbeide med helheten innenfor videregående opplæring, også skoledelen. Ut fra dette tilrår det i saken at yrkesopplæringsnemndene skal arbeide spesielt i forhold til:

1. Kvalitet
2. Dimensjonering
3. Rådgiving/veiledning
4. Regional utvikling.

Lovarbeidsgruppen gir en utførlig beskrivelse av hva som knyttes til de enkelte områder, men sier innledningsvis på dette området at fylkeskommunen og arbeidslivet har en felles målsetting om en god kvalitet i fag- og yrkesopplæringen, både i den delen av opplæringen som foregår i skole og den som foregår i bedrift. Både i skolen og i det store mangfoldet av bedrifter er det viktig at det etableres rutiner og ordninger for å sikre god kvalitet på opplæringen. Dette bør blant annet omfatte samarbeid mellom skolene og bedriftene, tilbud om kompetanseutvikling og godkjenning av nye bedrifter, samt oppfølging. På bakgrunn av dette er det viktig at arbeidslivet trekkes inn i kvalitetsarbeidet i fylkeskommunen ved samarbeid i nemnda slik at partene i arbeidslivet kan bidra med sin kompetanse i kvalitetsarbeidet og også kan være med på å skape bevissthet om kvalitetsarbeidet i de enkelte bedriftene og i skolene.

Ut fra dagens oppgaver hvor kvalitet blir vektlegges betydelig av yrkesopplæringsnemnda i Nordland, vil dette området sikkert få betydelig oppmerksomhet også i framtiden. Men samtidig

er det nære paralleller til de tre øvrige begrep, dimensjonering, rådgiving/veiledning og regional utvikling. Skal en lykkes i kvalitetsarbeidet forutsettes det også stor oppmerksomhet mot de øvrige områder. Dette kom fram i nemndas arbeid i det å fremme fagopplæring som merkevare.

Nærmere om organiseringen

Avslutningsvis i kapitlet rettes oppmerksomheten mot hvordan samarbeidet mellom arbeidslivet og fylkeskommunen skal organiseres ut fra de oppgaver som yrkesopplæringsnemndene nå skal være mer beskjeftiget med. Lovarbeidsgruppa gir uttrykk for at det er viktig at videregående opplæring, inklusiv fag- og yrkesopplæringen løftes opp på et politisk høyt nivå uansett hvordan organiseringen i fylkeskommunen er, slik at det blir et tettere samarbeid mellom politikerne og arbeidslivet om fag- og yrkesopplæringen. Det er viktig at kvalitet, struktur, dimensjonering og utvikling av opplæringen er en del av den politiske debatten. Det er videre viktig at ansvarsforholdet mellom den fremtidige yrkesopplæringsnemnda og fylkeskommunen tydelig fremkommer av lovens ordlyd.

Lovarbeidsgruppen foreslår at yrkesopplæringsnemndas sammensetning blir som etter gjeldende rett, men at det ikke gis et absolutt antall medlemmer. Det viktige er at partene i arbeidslivet beholder flertallet i nemnda. Disse medlemmene skal oppnevnes etter forslag fra partene. Utover dette vil lovarbeidsgruppen ikke legge for sterke føringer for hvilke medlemmer som fylkeskommunen skal oppnevne da fylkeskommunen er nærmest til å vite hvem som kan bidra best i yrkesopplæringsnemnda. Samtidig er det viktig at kompetansen i nemnda er bredest mulig, og at den så godt som mulig dekker hele det fireårige opplæringsløpet i både skole og bedrift. Videre bør nemnda også ha kompetanse innen nærings- og sysselsettingsspørsmål.

Yrkesopplæringsnemnda skal etter gjeldende rett også ha en representant for lærlingene eller lærekandidatene som medlem. Lovarbeidsgruppen vil videre foreslå at det åpnes for at nemnda kan ha med en representant fra elevene i stedet for eller i tillegg til lærling- eller lærekandidatrepresentanten. Dette vil kunne føre til at en får med elever fra VG 1 og VG 2 og elever som både er i skole og i bedrift under opplæringen og elever som er i skole under hele opplæringen fordi de ikke har lære plass. Lovarbeidsgruppen vil åpne for at nemnda kan ha flere medlemmer enn det som er lovfestet i dag, og derfor foreslås det at det kun lovfestes at nemnda skal ha minst en elev-, lærling- eller lærekandidatrepresentant uten å bestemme et fast antall. Det kan i denne sammenheng også nevnes at i skolen har elever omfattende rettigheter til medvirkning som brukere og har møte- og talerett i fylkeskommunale nemnder etter tilsvarende regler som gjeld for tilsatte.

Etter kommuneloven gjelder det en bestemmelse om valgbarhet som i dag har negativ virkning for blant annet oppnevning av medlemmer til yrkesopplæringsnemnda. Bestemmelsen gir en regel om at ved valg til ”kommunale eller fylkeskommunale nemnder opprettet i medhold av andre lover” skal vedkommende bo i fylket. Medlemmer som representerer partene i arbeidslivet kan for sine organisasjon ha virkeområder ut over hjemstedsfylket. Dette har etter hvert blitt et problem noe som gjør at lovarbeidsgruppen mener at denne bestemmelsen i kommuneloven er uhensiktsmessig for oppnevning av medlemmer til yrkesopplæringsnemnda og foreslår at det lovfestes i opplæringsloven et unntak fra bestemmelsen for oppnevning av yrkesopplæringsnemndsmedlemmer.

Særmerknad

Det gjøres kjent at to medlemmer i lovarbeidsgruppa, representantene fra Utdanningsforbundet og Elevorganisasjonen har ønske om at en representant fra det pedagogiske personalet også blir representert i yrkesopplæringsnemndene. Men flertallet i lovarbeidsgruppen sier at det ved oppnevningen skal legges vekt på at den samla kompetansen i yrkesopplæringsnemnda skal

dekke hele opplæringsløpet i både skole og bedrift. De to medlemmene mener likevel at man ikke legger et spesielt godt grunnlag for samarbeidet mellom skole og bedrift så lenge man ikke anerkjenner organisasjonene for det pedagogiske personalet som legitime og likeverdige parter i yrkesopplæringsnemnda.

Lovarbeidsgruppens flertall foreslår følgende:

- at partene i arbeidslivet har flertallet i yrkesopplæringsnemnda og at nemnda har minst en elev-, lærling- eller lære kandidatrepresentant. Loven fastsetter ikke antall medlemmer i nemnda. Partsrepresentantene oppnevnes etter forslag fra arbeidstakerorganisasjonene og arbeidsgiverorganisasjonene. Elev-, lærling- eller lære kandidatrepresentantene oppnevnes etter forslag fra organisasjoner for elever, lærlinger og lære kandidater der dette finnes.

Lovarbeidsgruppens mindretall foreslår følgende:

- at partene i arbeidslivet har flertallet i yrkesopplæringsnemnda og at nemnda har minst en elev-, lærling- eller lære kandidatrepresentant og minst en representant for det pedagogiske personalet i videregående skole. Alle partsrepresentanter oppnevnes etter forslag fra de organisasjoner som representerer de ulike partene. Fylkeskommunen kan i tillegg oppnevne egne representanter i nemnda.

Lovarbeidsgruppen foreslår enstemmig følgende:

- at medlemmene i nemnda til sammen skal ha bred innsikt i hele fag- og yrkesopplæringen.
- at nemnda skal arbeide for økt kvalitet innen fag- og yrkesopplæringen og at nemnda skal fremme arbeidslivets behov og synspunkter i forhold til fylkeskommunen.
- at nemndas oppgaver tilknyttet kvalitet, dimensjonering, rådgivning og regionalt utviklingsarbeid gis en sentral plass og utvides og konkretiseres.
- at yrkesopplæringsnemnda skal gi en faglig vurdering ved godkjenning og tilbaketrekking av godkjenning av lærebedrift før fylkeskommunen fatter vedtak. Fylkeskommunen skal legge avgjørende vekt på yrkesopplæringsnemndas faglige vurdering av bedriften.
- at fylkeskommunen overtar øvrige forvaltningsoppgaver som tidligere formelt lå til yrkesopplæringsnemnda.
- at yrkesopplæringsnemnda skal i form av vedtak gi uttalelse i alle saker som har betydning for hele fag- og yrkesopplæringen før fylkeskommunen tar en avgjørelse i saken, herunder ved godkjennelse av lærebedrifter og lærekontrakter.
- at fylkeskommunen har plikt til å legge frem saker for yrkesopplæringsnemnda og den skal legge vekt på yrkesopplæringsnemndas vedtak og uttalelser når den tar beslutninger som gjelder fag- og yrkesopplæringen.
- at prøvenemndene oppnevnes av fylkeskommunen etter forslag fra yrkesopplæringsnemnda.
- at kommuneloven § 14 nr. 1a om valgbarhet som får betydning for oppnevning av medlemmer til yrkesopplæringsnemnda, ikke skal gjelde ved oppnevning av yrkesopplæringsnemndsmedlemmer

Fylkeskommunens merknader

I lovforslaget tilrås det under § 4-3 Godkjenning av lærebedrift i første avsnitt at ”Lærebedrifta må vere fagleg vurdert av y-nemnda før fylkeskommunen kan godkjenne bedrifta.

Fylkeskommunen skal leggje avgjerande vekt på y-nemndas faglege vurdering før endelig vedtas fattast.”

Denne tilrådning synes ikke å harmonere med det som for øvrig legges til grunn med hensyn til hvilken rolle yrkesopplæringsnemnda skal ha i forvaltningsoppgaver. En har forståelse for intensjonene, men i tråd med de øvrige tilrådninger bør det i stedet foreslås som ny setning: ”Kriterier for å bli godkjent ut over det som framkommer i denne lov, fastsettes av yrkesopplæringsnemnda.”

Tilsvarende kan sies også til forslaget *at prøvenemndene oppnevnes av fylkeskommunen etter forslag fra yrkesopplæringsnemnda*. Dagens realiteter er at yrkesopplæringsnemnda har gitt føringer for den prosess som er blitt lagt grunn for den oppnevning som har vært gjennomført her i fylket. Derfor tilrådes det i stedet *at prøvenemndene oppnevnes av fylkeskommunen ut fra de retningslinjer som yrkesopplæringsnemnda har lagt til grunn*.

4. Lærebedriftene inkl. opplæringskontor og opplæringsringer

Innledningsvis i kapitlet gis det en definisjon av lærebedrift, opplæringskontor og opplæringsring. Videre blir det orientert om godkjenningsbestemmelsene der det heter at bedriften må enten alene eller sammen med andre bedrifter kunne tilby opplæring som samsvarer med læreplanene, at bedriften må både ha en virksomhet og utstyr som gjør at den kan gi opplæring etter læreplanen, samt ha en intern plan for å sikre at lærlingen/lærekandidaten får tilfredsstillende opplæring. Opplæringskontorene må ha vedtekter som fastsetter pliktene til de samarbeidende bedriftene, mens opplæringsringene må ha en avtale som fastsetter pliktene til de samarbeidende bedriftene. Vedtektene og avtalen må godkjennes av fylkeskommunen ved yrkesopplæringsnemnda.

Det er videre vilkår for godkjenning at bedriftene har en faglig kvalifisert person (faglig leder) som har ansvaret for opplæringen, samt at bedrifter over en viss størrelse skal oppnevne representant/er til å føre tilsyn. Lovverket har egne bestemmelser i forhold til tilsyn.

I fortsettelsen gis det en beskrivelse av lærebedriftenes rettigheter og plikter, om økonomiske tilskudd, om normalmodellen for fag- og yrkesopplæringen – hovedmodellen og om avvik fra hovedmodellen.

I sin vurdering under dette kapitlet sier lovarbeidsgruppa at ordningen med fag- og yrkesopplæring er avhengig av at bedrifter er villige til å påta seg opplæringsansvar for lærlinger. Bedriftene har ansvaret for opplæring til lærlinger og lærekandidater i den tiden de er i bedriften, og av denne grunn stilles det i loven krav både for å få godkjenning som lærebedrift og til opplæringen av lærlingene og lærekandidatene.

Som før nevnt er hovedmålsettingen for arbeidet til lovarbeidsgruppen at det skal skje et kvalitetsløft i fag- og yrkesopplæringen. Lovarbeidsgruppen mener at opplæringen generelt er god i mange lærebedrifter, men lovarbeidsgruppen ønsker at de foreslåtte endringene skal stimulere ytterligere til god kvalitet i opplæringen og samtidig skape systemer for å sikre at alle lærebedrifter gir god opplæring til lærlingene og lærekandidatene. Lovarbeidsgruppen mener dette kan oppnås ved at lovens krav til lærebedrifter, både for å godkjennes og kravene til opplæringen, kommer tydeligere til uttrykk i loven og at det i fylkeskommunen og i bedriften lages faste rutiner for å følge opp at kravene etterlevs. I dette arbeidet er det viktig at det er et godt samarbeid mellom arbeidslivet og fylkeskommunen.

Lovarbeidsgruppen ser det som viktig at bedrifter som er medlem av opplæringskontor blir godkjent av fylkeskommunen, men at en slik godkjenningen ikke gir bedriften status som lærebedrift, men godkjent for å være en av de samarbeidende bedriftene i et opplæringskontor

eller en opplæringsring. Grappa uttrykker videre at de ikke vil foreslå at det stilles andre krav til de bedriftene som går inn i et opplæringskontor eller en opplæringsring enn til de bedrifter som godkjennes alene som lærebedrift. Men lovarbeidsgruppen mener at loven bør presisere at ansvarsforholdet mellom de enkelte bedriftene der de samarbeider om opplæring, tydelig må fremkomme av vedtektene og avtalene til de samarbeidende bedriftene for at de skal gis godkjenning. Lovarbeidsgruppen mener at fylkeskommunen på denne måten lettere kan drive veiledning og oppfølging av den enkelte bedrift som driver opplæring og å informere bedriftene om deres rettigheter og plikter etter opplæringsloven.

I forlengelsen retter lovarbeidsgruppen oppmerksomheten mot lærebedriftenes faglige ledere. Dette ut fra kravet om at lærebedriften skal ha en faglig leder som etter loven har ansvar for opplæringen i bedriften og for å føre tilsyn med opplæringen. Det er ikke krav om at hver enkelt bedrift har en faglig leder der bedriften er organisert i et opplæringskontor eller opplæringsring. Dette følger av at opplæringskontoret og opplæringsringen defineres i loven som en lærebedrift, og kravene om faglig leder er rettet mot lærebedriften.

Imidlertid har de fleste bedrifter en instruktør som forestår opplæringen av lærlingene og lære kandidatene. Det er ikke lovfestet et krav om instruktør og det er heller ikke i lov eller forskrift fastsatt arbeidsoppgaver til instruktørene. Ved flere bedrifter vil instruktøren og den faglige lederen være en og samme person. Lovarbeidsgruppen mener at instruktørrollen bør lovfestes da denne personen spiller en viktig rolle i opplæringen. Videre bør loven presisere forholdet mellom faglig leder og instruktør, og i bedre grad enn i gjeldende rett presisere lærebedriftens ansvar for opplæring i samsvar med lovens krav. Formålet om nærheten til lærlingene og lære kandidatene taler for at kravet om instruktør stilles til hver enkelt bedrift som driver opplæring uavhengig av om de er selvstendige eller er organisert i et opplæringskontor eller en opplæringsring.

Lovarbeidsgruppen mener videre at det fortsatt skal være et krav til lærebedrifter om å ha en faglig leder som har ansvaret for opplæringen og til å føre kontroll med at lovens krav til lærebedriftene blir oppfylt. Det vil være til nytte for fylkeskommunen og lærlingen eller lære kandidaten å ha en bestemt person ved lærebedriften å forholde seg til. Samtidig mener lovarbeidsgruppen at det er viktig at det kommer klart frem i loven at det er lærebedriften som har det overordnede ansvaret for at opplæringen er god og at lovens plikter etterleves, og ikke den enkelte faglig leder.

Lovarbeidsgruppen mener det er viktig at faglige ledere har god og aktuell kompetanse. I dag er det krav om at den faglige lederen er faglig kvalifisert. Lovens krav kan oppfylles både gjennom formell utdanning og på bakgrunn av praksis innenfor faget. Lovarbeidsgruppen vil ikke foreslå å lovfeste ytterligere krav til formell utdanning for den faglige lederen da behovet for kompetanse vil stadig forandre seg. Lovarbeidsgruppen mener imidlertid at arbeidslivet og fylkeskommunen skal samarbeide om strategier for kompetanseutvikling. I dette arbeidet er det viktig å se etter- og videreutdanning av lærere og instruktører i sammenheng.

Lovarbeidsgruppen presiserer, som nevnt over, at dersom en bedrift enten alene eller som del av et opplæringskontor eller en opplæringsring fyller lovens krav for å få godkjenning, skal bedriften få den godkjenningen den har krav på etter loven. Med andre ord kan en fylkeskommune ikke foreta en nytte- eller behovsvurdering, eller stille andre krav til bedriftene enn det som fremkommer av loven.

Fylkeskommunens merknader

Først kan det orienteres om at det i Nordland er praksis på at alle bedrifter som har lærlinger eller lærekandidater skal være godkjent. I enkelte tilfeller gis ikke godkjenning, men rett til å forestå opplæring innenfor områder der bedriften har nødvendig kompetanse.

Lovarbeidsgruppa tilrår at bedrifter i opplæringskontor skal godkjennes, men uttrykker samtidig at disse ikke gis status som fullverdig lærebedrift, men godkjent for å være en av de samarbeidende bedrifter i en sammenslutning. Skal det være noe formål med godkjenningen så må det innebære at hver enkelt bedrift skal godkjennes uavhengig av om de er medlem av et opplæringskontor eller ikke. En godkjenning av lærebedrift vil for alle parter oppfattes som en del av kvalitetsarbeidet. Riktig nok presiseres det fra lovarbeidsgruppen at dersom en bedrift enten alene eller som del av et opplæringskontor eller en opplæringsring fyller lovens krav for å få godkjenning, skal bedriften få den godkjenningen den har krav på etter loven. Med andre ord kan en fylkeskommune ikke foreta en nytte- eller behovsvurdering, eller stille andre krav til bedriftene enn det som fremkommer av loven.

Ut fra dette bør loven bli tydelig på området om at alle bedrifter som skal tilsette lærlinger eller lærekandidater at de skal være godkjent for hele eller deler av opplæringen.

Om fornyet godkjenning som lærebedrift

Lovarbeidsgruppen vil opprettholde dagens ordning om at lærebedrifter som har vært uten lærekontrakter eller opplæringskontrakter i to år, skal ha ny godkjenning før den kan ta i mot nye lærlinger eller lærekandidater. Videre foreslår gruppen at alle bedrifter, også de som er i et opplæringskontor eller en opplæringsring, skal godkjennes. Som en del av fylkeskommunens overordnede ansvar for den videregående opplæringen, samt ansvaret for kvalitetsutvikling og kvalitetssikring, bør fylkeskommunen jevnlig kontrollere at opplæringen som gis ved lærebedriftene er god og med dette hindre bedrifter i å holde på i lengre tid med en uheldig praksis. Veiledning og oppfølging overfor bedriftene er viktig i dette arbeidet. Der det kan bli aktuelt å trekke tilbake en godkjenning av en lærebedrift, skal yrkesopplæringsnemnda få uttale seg i saken før fylkeskommunen treffer vedtak i saken.

Særlig om opplæringskontor og ringer

Lovarbeidsgruppen beskriver i dette avsnittet om opplæringskontors og opplæringsringers funksjoner og at medlemsbedrifter ut over faglig oppfølging og veiledning overfor lærlinger og lærekandidater også kan se det hensiktsmessig å påta seg kontorarbeid og administrasjon tilknyttet lærlingordningen for medlemsbedriftene. Flere opplæringskontor utfører i praksis mange oppgaver der de supplerer fylkeskommunen i dens oppgaver etter loven i forbindelse med opplæring i bedrift. Dette kan for eksempel dreie seg om rekruttering av bedrifter som vil stille læreplasser eller opplæringsplasser, og arbeid med å følge opp medlemsbedriftenes arbeid med opplæring. I følge loven har et opplæringskontor ikke andre oppgaver enn en lærebedrift. Lovarbeidsgruppen synes det er en god ordning at opplæringskontoret utfører administrative oppgaver for medlemsbedriftene, følger opp og kvalitetssikrer opplæringen og i noen tilfeller gjennomfører deler av opplæringen. Lovarbeidsgruppen ser det som viktig at fylkeskommunen har god kontakt med opplæringskontor og opplæringsringer, da disse er viktige samarbeidspartnere for å få til en god fag- og yrkesopplæring.

Om tilskudd

Lovarbeidsgruppen orienterer i dette avsnittet om reglene knyttet til de økonomiske tilskudd som ytes overfor lærebedrifter og opplæringskontor.

Lovarbeidsgruppen mener det er viktig at tilskuddet i sin helhet går til å finansiere bedriftenes utgifter med å ha lærlinger eller lærekandidater. Lovarbeidsgruppen foreslår derfor at det presiseres i loven at lærebedriftene får tilskudd *til opplæringen* av lærlinger og lærekandidater. Lovarbeidsgruppen mener det er et riktig prinsipp at tilskuddet følger lærekontrakten. Da det er opplæringskontoret som tegner kontrakten, bør også tilskuddet utbetales til kontoret. Samtidig er det viktig at de enkelte bedriftene som eier opplæringskontoret, er aktive i sitt eierskap og er bevisste i forhold til tilskuddsordningen og fordelingen av midlene mellom opplæringskontoret og eierbedriftene. Lovarbeidsgruppen vil foreslå at vedtektene til opplæringskontoret og avtalen mellom bedriftene i en opplæringsring skal inneholde bestemmelser om fordelingen av tilskuddet. Lovarbeidsgruppen mener med dette ikke at det skal være noen lovkrav om hvordan fordelingen av tilskuddet skal være, kun at vedtektene skal inneholde bestemmelser om fordelingen. Lovarbeidsgruppen har videre fremmet forslag om at hver enkelt bedrift tilknyttet et opplæringskontor eller en opplæringsring skal godkjennes, og at vedtektene og avtalen skal synliggjøre ansvarsfordelingen mellom de samarbeidende bedriftene, se ovenfor. Lovarbeidsgruppen mener at disse forslagene til sammen vil bidra til å bevisstgjøre den enkelte bedrift som driver opplæring om sine rettigheter og plikter etter opplæringsloven.

Fylkeskommunens merknader

Yrkesopplæringsnemnda har tidligere gitt uttrykk for den negative konsekvens som ble av at driftstilskuddet til opplæringskontor og opplæringsringer ble lagt inn i det ordinære lærlingstilskuddet til lærebedriftene. For bedriftene oppfattes dette som om at de nå ”fratas” en større andel av det ordinære tilskuddet. Dette gjør det også vanskeligere å rekruttere nye medlemsbedrifter. For opplæringskontorene resulterer dette også i større uforutsigbarhet med hensyn til økonomi og drift. Fylkeskommunen ser betydningen av det arbeidet opplæringskontorene utøver ut over det som kan betraktets som relevant i forhold til et læreforhold. Grunnskoler og videregående skoler har med tiden fått et nært samarbeid med opplæringskontorene. Dette i forhold til generell informasjon om fagopplæringsordningen, men også i tilknytting til yrkes- og utdanningsveiledning. Nå vil de bli sterkere knyttet til prosjekt til fordypning. En vil ut fra dette tilrå at driftstilskuddet til opplæringskontor og opplæringsringer blir gjeninnført.

Om hovedmodellen og avvik fra denne

I avsnittet gis det en generell orientering om hovedmodellen og lovens bestemmelser om avvik fra denne. Loven åpner for at lærebedriften kan avtale at andre enn bedriften tar ansvaret for deler av opplæringen noe som må fremgå av lærekontrakten og forutsetter en godkjenning av fylkeskommunen. Lærebedrifter samarbeider ofte med fylkeskommunen om deler av opplæringen ved at ”videregående skolar skal gi tilbud om teoriopplæring for lærlingar og lærekandidatar, og om kortare kurs.” Den tiden lærlingen etter lærekontrakten får opplæring i fylkeskommunen, har lærebedriften ikke ansvaret for lærlingen.

Det som er viktig er at det er et krav i loven om at det klart må komme frem av lærekontrakten eller opplæringskontrakten hvem som har ansvaret for hvilke deler av opplæringen av lærlingen og lærekandidaten. Dette for å sikre at det ikke oppstår uklarhet for lærlingen, eller mellom de forskjellige opplæringsansvarlige, om hvem som har ansvaret for opplæringen av de forskjellige delene av læreplanen. Lovarbeidsgruppen mener det fortsatt vil være ønskelig at loven gir hjemmel til fylkeskommunen for i det enkelte tilfellet å godkjenne lærekontrakter eller opplæringskontrakter som avviker fra den fastsatte opplæringsordningen for de enkelte fag. Muligheten til å godkjenne avvik fra opplæringsordningen gjelder i forhold til fordelingen av opplæringen mellom skole og bedrift og muligheter til en annen fordeling av målene mellom år, men gir ikke hjemmel til å gjøre unntak fra målene i læreplanen som er fastsatt for faget. Lovarbeidsgruppen mener også at plikten de videregående skolene i dag har til å gi opplæring som bedriftene ikke gir, heller bør defineres som et ansvar for fylkeskommunen.

Straffebestemmelsen

Loven åpner i dag for at det kan straffes med bøter overfor virksomheter som forsømmer sitt opplæringsansvar. Lovarbeidsgruppen kjenner ikke til tilfeller der denne bestemmelsen har kommet til anvendelse, men at bestemmelsen kan ha hatt en funksjon i den tiden da det var vanskelig å få bedrifter til å tegne lærekontrakter etter den dagjeldende lærlingloven, og heller holde lærlinger utenfor lovens ordning. Dette ansees ikke å være et problem i dag, og lovarbeidsgruppen foreslår derfor at bestemmelsen oppheves. Videre mener lovarbeidsgruppen at det mest effektive virkemiddelet mot lærebedrifter som ikke oppfyller sine plikter etter opplæringsloven med forskrifter, er å frata bedriften godkjenningen. Det er lite som tilsier at straffebestemmelsen vil virke ytterligere preventivt i så måte.

Lovarbeidsgruppen foreslår enstemmig følgende:

- at opplæringsloven § 3-3 forenkles noe i formen og at fylkeskommunen i stedet for de enkelte skolene, får ansvar for å gi tilbud om fag- og yrkesopplæring som lærlinger og lære kandidater ikke kan få i bedriften.
- at begrepet teoriopplæring erstattes med opplæring i henhold til begrepsbruken i læreplanene
- at kravene for å få godkjenning som lærebedrift blir tydeligere i loven.
- at for at et opplæringskontor eller en opplæringsring skal bli godkjent, må de enkelte bedriftene som inngår i kontoret eller ringen godkjennes av fylkeskommunen.
- at opplæringskontor må ha bestemmelser om samarbeidet mellom kontoret og medlemsbedriftene og at opplæringsringer må ha bestemmelser om samarbeidet mellom medlemsbedriftene. Bestemmelsen skal vise hva den enkelte bedrift skal gi av opplæring og inneholde bestemmelser om fordelingen av tilskuddet.
- at der sammensetningen av opplæringskontoret eller opplæringsringen endrer seg, skal kontoret eller ringen melde ifra til fylkeskommunen som skal foreta en ny vurdering av godkjenningen.
- at det presiseres i loven at lærebedriftene får tilskudd *til opplæringen* av lærlinger og lære kandidater.
- at det synliggjøres i loven at en lærebedrift kan ha flere enn en faglig leder.
- at det lovfestes et krav om instruktør ved hver enkelt bedrift som driver opplæring.
- at lærebedriftens plikter kommer tydeligere til uttrykk i loven.
- at straffebestemmelsen i § 4-8 oppheves.
- at lærebedriften skal ha et internt system for kvalitetssikring av opplæringen og skal rapportere til fylkeskommunen. Se vurderingene under kapittel 2.
- at den eller de faglige lederne skal ha ansvar for å se til at lærebedriften oppfyller pliktene som følger av opplæringsloven med forskrifter. Se vurderingene under kapittel 2.

Fylkeskommunens merknad

Ut fra den økonomi opplæringskontorene forvalter, bør det lovfestes at det i opplæringskontorenes vedtekter fremkommer krav om revisor i tilknytning til regnskap.

5 Lærlingens og lære kandidats rettigheter og plikter

Avsnittet informerer innledningsvis om definisjonen av hvem som regnes som lærling og lære kandidat, om deres rettigheter innenfor videregående opplæring. Det samme informasjon er også belyst overfor voksne som er født før 01.01.1978. Deretter blir det orientert om elevenes rett til å bli formidlet til lære plass, men at de ikke har rett til å få lære plass. I tillegg til opplæringslovens bestemmelser så regulerer også arbeidsmiljøloven lærlingenes og lære kandidatenes rettigheter og plikter når de er tilsatt i virksomheter.

I avsnittet blir det videre trukket fram forholdet mellom inngåelse av lærekontrakt og arbeidsavtale. I opplæringsloven fremkommer det at "lærlingen og lærekandidaten er arbeidstakarar i lærebedrifta". Lovarbeidsgruppen ser ut fra dette at det skal tegnes en skriftlig arbeidsavtale mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Arbeidsgiver regnes som den bedriften der lærlingen eller lærekandidaten er plassert, og ikke opplæringskontoret. Lovarbeidsgruppen mener det er viktig at opplæringsloven er klar i forhold til hvem som har arbeidsgiveransvaret for lærlingen og lærekandidaten. Lovarbeidsgruppen foreslår på denne bakgrunn at opplæringsloven endres slik at det eksplisitt fremkommer at lærlingen og lærekandidaten er arbeidstakere i den bedriften de har tegnet arbeidsavtale med og der lærlingen eller lærekandidaten er plassert.

I forlengelsen gir lovutvalget uttrykk for den betydningen lærekontrakten og arbeidsavtalen har ved opphør av et læreforhold/arbeidsforhold og at de tilrår at departementet reviderer den standardiserte lærekontrakten slik at ansvarsforholdet mellom de samarbeidende bedriftene tydelig fremkommer av lærekontrakten.

Spesielt om lærekandidater

I rapporten fra lovutvalget ble det under foregående avsnitt orientert om at lovverket overfor lærekandidater ikke har hjemlet deres rett til å klage på vurdering. Selv om det vurderes at det utvilsomt gjelder en klagerett for lærekandidater på lik linje som for lærlinger også etter gjeldende rett, mener lovarbeidsgruppen at dette bør eksplisitt fremgå av forskriften for å unngå tvil. Lovarbeidsgruppen foreslår at dette følges opp i forskriftsarbeidet.

Dagens lovverk åpner for at en lærekandidats opplæringskontrakt under visse vilkår kan endres til en lærekontrakt. Lovarbeidsgruppen mener det også bør være mulighet til det motsatte, slik at en lærlings lærekontrakt under de samme vilkår kan endres til en opplæringskontrakt. Etter dagens bestemmelser kan dette bare skje gjennom heving av lærekontrakten etter vilkårene i loven og deretter inngåelse av en opplæringskontrakt. I de tilfeller hvor det i løpet av læretiden viser seg at lærlingen ikke vil kunne nå målene i læreplanen, bør en ved denne endringen kunne gjennomføre løpet uten å måtte gå veien om heving.

Ellers tilrår lovarbeidsgruppen at det bør utformes en egen standardkontrakt for lærekandidater. Og at det i loven benevnes som kontrakt uavhengig av om det er lærekontrakt eller opplæringskontrakt.

Fylkeskommunens merknad

Praktisk og administrativt så vil det være fornuftig at et læreforhold ikke trenger å bli hevet hvis lærlingen i stedet velger å videreføre opplæringen som lærekandidat på opplæringskontrakt. Det utdanningsdirektoratet samtidig må medvirke til er at en hver slik endring, enten fra lærekandidat til lærling eller det motsatte, eller en som viderefører opplæringen i ny bedrift/opplæringskontor, ikke blir ut fra dagens system registrert som hevet. Et hvert avsluttet opplæringsforhold blir betraktet som om de har sluttet innenfor fagopplæringen.

Lovarbeidsgruppen foreslår enstemmig følgende:

- at lærlingens og lærekandidatens rett til opplæring synliggjøres i loven.
- at § 4-2 første ledd endres slik at det eksplisitt fremkommer at lærlingen og lærekandidaten er arbeidstakere i den bedriften de har tegnet arbeidsavtale med og der de er plassert.
- at § 4-2 annet ledd endres slik at det eksplisitt fremgår at arbeidsavtalen også faller bort ved heving av lærekontrakten etter § 4-6

- at det presiseres i loven at der det er samme kontraktsparter for lærekontrakten eller opplæringskontrakten og arbeidsavtalen, kan arbeidsavtalen ikke sies opp uten at lærekontrakten eller opplæringskontrakten kan heves etter §§ 4-5 tredje ledd eller 4-6.
- at det presiseres i loven at der det er ulike kontraktsparter for lærekontrakten eller opplæringskontrakten og arbeidsavtalen, vil lærekontrakten eller opplæringskontrakten fortsatt gjelde selv om arbeidsavtalen sies opp i medhold av arbeidsmiljøloven.
- at standardkontrakten endres slik at den har en henvisning til den eller de arbeidsavtaler som skal tegnes.
- at der lærlingen eller lærekandidaten får opplæring ved flere bedrifter eller det på annen måte er flere aktører som skal stå for opplæringen, skal ansvarsdelingen fremkomme klart av lærekontrakten eller opplæringskontrakten. Fylkeskommunen må i vurderingen av om en lærekontrakt eller en opplæringskontrakt skal godkjennes, vurdere om de ulike aktørene som skal samarbeide om opplæringen av lærlingen eller lærekandidaten kan gi tilfredsstillende opplæring.
- at det skal fremkomme av standardkontrakten at arbeidsavtalen ikke kan heves uten at lærekontrakten eller opplæringskontrakten heves etter § 4-5 tredje ledd eller § 4-6.
- at det fremgår av standardkontrakten at arbeidsavtalen faller bort ved heving av lærekontrakten eller opplæringskontrakten eller når læretiden etter kontrakten er over, med henvisning til lovbestemmelsene.
- at det i forskriftsarbeidet innarbeides en eksplisitt klagerett for lærekandidater
- at § 4-6 første ledd endres slik at det under visse vilkår blir mulig å endre en lærekontrakt til en opplæringskontrakt.
- at det utarbeides en egen standardkontrakt for lærekandidater
- at det ikke er nødvendig med samtykke fra verge når det blir skrevet opplæringskontrakt.

6. Konsekvenser og overgangsbestemmelser

Avslutningsvis sier lovarbeidsgruppen at forslagene i hovedsak går ut på å flytte myndighet, sammensetning i yrkesopplæringsnemnder og presisere og utdype eksisterende rettigheter og plikter. Mange av forslagene innebærer også en tilpasning til gjeldende praksis i fylkeskommuner og lærebedrifter i dag. Lovarbeidsgruppen antar derfor at forslagene til endringer som er skissert i denne rapporten ikke medfører økte økonomiske kostnader. Fylkeskommunene skal med lovarbeidsgruppens forslag treffe endelig vedtak i en del saker som tidligere lå til yrkesopplæringsnemnda.

Lovarbeidsgruppen legger til grunn at det ikke er nødvendig med overgangsbestemmelser som følge av de lovendringer som foreslås. Lovarbeidsgruppens forslag i endringer i bestemmelsene om yrkesopplæringsnemndas sammensetning foreslås å tre i kraft etter fylkestingsvalget høsten 2007. De endringer som foreslås i forhold til bestemmelsene om yrkesopplæringsnemndas arbeidsoppgaver foreslås tre i kraft fra samme tid.

Lovarbeidsgruppen foreslår endringer i forhold til fylkeskommunens plikter i forhold til fag- og yrkesopplæringen. Lovarbeidsgruppen mener det er hensiktsmessig at de treer i kraft fra samme tidspunkt som nevnt ovenfor. Det samme gjelder for de endringer som foreslås i forhold til lærebedrifters rettigheter og plikter, samt lærlingens og lærekandidatens rettigheter og plikter.